

3. Бондаренко Н.А., Дзюба В.Т. Квалификация преступлений против общественного порядка и общественной безопасности: Учеб. пособ. - К, 1990.

4. Бушмин С.И., Дьяченко А.П. Порнография: уголовно-правовой и криминологический аспекты: Учеб. пособ. - М., 1995.

5. Горб Н. Наруга над могилой: экономико-правовые проблемы / Підприємництво, господарство і право. - 2002. - № 5.

6. Григорян К.В. Хулиганство - история проблемы. - 2005. - № 10.

7. Даньшин И.Н. Уголовно-правовая охрана общественного порядка. - М., 1973.

8. Демидов Ю. Массовые беспорядки: уголовно-правовой и криминологический аспекты: Учеб. пособ. - М., 1994.

9. Дудоров О. Порнография і кримінальний закон: питання кваліфікації, проблеми вдосконалення законодавства // Юридичний вісник України. - 2000. - 7-13 грудня.

10. Киренко С. Кримінально-правова охорона неповнолітніх: новий Кримінальний кодекс - старі проблеми // Право України. - 2002. - № 6.

11. Коржанський М. Група осіб як суб'єкт злочину // Право України. - 2005. - № 11.

12. Кутаїська Л. Кримінальне законодавство про злочини проти моральності: порівняльно-правовий аспект // Підприємництво, господарство і право. - 2005. - № 8.

13. Копотун І.М. Притягнення до кримінальної відповідальності за злочини проти громадського порядку та моральності / І.М. Копотун // Вісник Київського національного університету внутрішніх справ. - 2010. - № 5. - С. 120-130.

14. Ліценко Г.І. Відмежування хуліганства від суміжних злочинів і його адміністративного делікту // Право України. - 1999. - № 3.

Копотун І.М.,

*доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник,*

проректор з навчальної роботи Інституту СЗРУ

Рудик М.М.,

*здобувач кафедри криминології та
кримінально-виконавчого права*

Надійшла до редакції: 09.12.2014

УДК 343.98:343.83

ПРО ДЕЯКІ ВІКТИМОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ЗЛОЧИННОСТІ ПЕРСОНАЛУ ВИПРАВНИХ КОЛОНІЙ УКРАЇНИ

Лопоха В. В.

У статті здійснений аналіз механізму протиправної поведінки персоналу виправних колоній через призму її віктимологічної складової, встановлена її роль і місце серед детермінант злочинності, а також запропоновані науково обґрунтовані заходи по запобіганню цих суспільно небезпечних явищ.

Ключові слова: персонал виправних колоній; віктимологічна поведінка; жертва злочину; віктимність; віктимологічне запобігання злочинам.

В статье осуществлен анализ механизма противоправного поведения персонала исправительных колоний сквозь призму его виктимологической составляющей, установлена его роль и место среди детерминант преступности, а также предложены научно-обоснованные меры по предотвращению этих общественно-опасных явлений.

Ключевые слова: персонал исправительных колоний; виктимологическое поведение; жертва преступности; виктимность; виктимологическое предотвращение преступности.

The scientific article is devoted to analysis of the violent behavior mechanism of correctional staff in the light of its victimological component. Its role and place among determinants of crime is established and the scientifically substantiated measures of social dangerous phenomena are suggested in the article too.

Key words: correctional staff, victimological behavior, victim of a crime, victimness, prevention of crimes.

Як показали результати дослідження, однією з детермінант, що породжують і обумовлюють учинення злочинів персоналом виправних колоній, є віктимологічна поведінка окремих осіб з його складу. Саме тому, як

вірно вважає О.М. Джужа, ставлення до жертви злочину в цих колоніях повинно розглядатися з двох позицій:

- по-перше, з позиції соціально-правового захисту її законних прав та інтересів;

- по-друге, з науково-дослідницьких позицій криминології, як криминогенний чинник, що входить у структуру детермінант і механізму злочинної поведінки [1, 295].

Враховуючи зазначений методологічний підхід, вивчення віктимологічної складової в механізмі злочинної поведінки персоналу виправних колоній у ході дослідження було здійснено через з'ясування змісту його діяльності, як суб'єкта віктимологічного запобігання злочинам. Це було обумовлено, зокрема, тим, що свого часу В.С. Мінською встановлено, що 29 % злочинів були вчинені або спровоковані негативними діями потерпілого, або вчинені за його допомогою [2, 16].

З огляду на це та з метою розроблення науково обґрунтованих заходів по віктимологічному запобіганню злочинам, обрана тема статті є актуальною. Більш того, без урахування місця і ролі потерпілого від злочину, пояснення природи вчинення злочинів, суб'єктом яких є персонал виправних колоній, є неможливим. Крім цього, зазначене обмежує можливості оперативного-розшукового запобігання злочинам, що й обумовило вибір цього питання як предмета дослідження.

Як свідчить практика, щорічно персонал виправних колоній стає жертвами злочинних посягань з боку засуджених до позбавлення волі. Так, тільки у 2007 році по таких фактах було порушено 18 кримінальних справ за погрозу або насильство, опір працівникам правоохоронного органу, що склало 3,6 % у структурі загальної злочинності, що мала місце в Державній кримінально-виконавчій службі України [3].

Суттєво не змінилися ці показники у 2008 р. [4, 2], 2009 р. [5, 2] та у 2010 році [6, 2].

Про соціальну та правову незахищеність персоналу виправних колоній постійно наголошується й у доповідях Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [7, 283-284] та в інших офіційних документах. Зазначене свідчить про те, що в подальшому вирішувати віктимологічні проблеми захисту прав персоналу цих кримінально-виконавчих установ існуючими формами й засобами не достатньо ефективно, а тому слід до цього процесу активніше залучати науковців, які досліджують ці питання.

Аналіз наукової літератури показав, що більшою мірою цією тематикою займаються науковці, що вивчають проблеми захисту різних віктимологічних об'єктів, зокрема прав і законних інтересів працівників органів внутрішніх справ. У цьому контексті заслуговують на увагу наукові розробки О.М. Бандурки, В.О. Веселухи, К.І. Даянбаєва, О.М. Джужи, В.І. Задорожного, В.І. Зубкової, В.Є. Квашиса, В.П. Коновалова, С.С. Косенка, Т.В. Лактіонової, Г.М. Міньковського, А.Є. Михайлова, О.Є. Мойсєєва, В.І. Полубінського, Є.Є. Чечель, О.В. Шаповалова, ін.

Разом з тим, специфіка службової діяльності та загалом кримінально-виконавчих відносин, в яких персонал виправних колоній виступає одним з основних суб'єктів, обумовлює необхідність вивчення віктимологічних аспектів його функціонування.

Проте сучасний стан забезпечення безпеки діяльності персоналу виправних колоній і кількісно-якісні показники його прояву, а також стан злочинності в місцях позбавлення волі, включаючи злочини, що вчиняються персоналом цих колоній, вимагають більш глибокого й всебічного дослідження питань, пов'язаних з поведінкою тих осіб, які стають жертвами злочинів і правопорушень з боку засуджених до позбавлення волі.

Як свідчить практика, будь-яка суспільна діяльність, включаючи й кримінально-виконавчу, пов'язана з ризиками різного характеру, що створюють загрозу для життя і здоров'я осіб, які задіяні до процесу реалізації певних програм, завдань, статутних повноважень тощо. Саме тому, як правильно зробили висновок Ю.В. Баулін і В.І. Борисов, проблема захисту прав і законних інтересів потерпілих від злочинів, ефективного їх поновлення та своєчасного відшкодування завданої злочинною шкоди є однією з найбільш актуальних для сучасної юридичної науки та правозастосовної практики [8, 5].

Зокрема, узагальнивши існуючі в науці підходи, деякі вчені виділяють наступні віктимологічні детермінанти злочинності у виправних колоніях: соціально-правові; соціально-психологічні; організаційно-управлінські; технічні [1, 186-189].

Соціально-економічні детермінанти насамперед пов'язані з розшаруванням населення, у зв'язку з чим виникла незначна група багатих людей, чий прибуток нерідко мають незаконне походження. Водночас обмеженість матеріальних ресурсів і намір отримати доступ до них попри все, також і ціною життя інших осіб, стає вирішальним стимулятором користолюбства, насильства, жорстокості. Крім цього, як свідчить практика, останніми роками якісно змінився склад злочинців, погіршилися їх основні кримінологічні риси: більшість осіб - це молоді особи до 30 років; ті, які до вчинення злочину ніде не працювали й не навчалися та ін. [9, 27].

Соціально-правові детермінанти злочинності лежать у самій природі покарання у виді позбавлення волі, яка полягає в примусовому одностатевому скупченні

на обмеженому просторі (виправна колонія) великої кількості суспільно небезпечних осіб та встановленні високою мірою передбачених законом і обвинувальним вироком суду правообмежень. При цьому детальна регламентація їх поведінки, нав'язування незвичних або небажаних стосунків, постійний ґрунт для виникнення конфліктних ситуацій, відчуття незахищеності, вороже середовище, вияв стадних інстинктів, потурання примітивним бажанням, постійне очікування образи, глузу, нападу, насильства з боку тих, хто і до арешту, і до засудження вирішував свої проблеми за допомогою сили, а також наявність можливості майже безкарно (що добре знають засуджені) вчинити будь-які форми насильства - усе це штовхає засуджених до вчинення різних за мотивами й цілями злочинів і підвищує рівень небезпеки для персоналу виправних колоній.

Як показало проведене дослідження, соціально-психологічні віктимологічні детермінанти злочинності в місцях позбавлення волі тісно взаємопов'язані зі ставленням суспільства до засуджених й оцінкою цього покарання останніми. На жаль, сьогодні в суспільстві панівною є ідея кари (відплата за вчинене, помста). Це знайшло своє відображення і в законодавстві (ст. 50 КК України), і в науці, і на практиці, а саме: перша третина відбування покарання стає одним з рішучих моментів порушення режиму, непокори вимогам адміністрації, втечі та вчинення інших злочинів з участю засуджених. Крім того, між змістом переживань засудженими покарання в перший період перебування у виправних колоніях та їх антисуспільною поведінкою існує певний зв'язок. Зокрема встановлено, що особливо в перші місяці перебування в умовах ізоляції від суспільства засуджені з самого незначного приводу вчиняють різноманітні проступки, зокрема порушення режиму відбування покарання та злочини, провокують або беруть активну участь у конфліктних ситуаціях. Особливо такі неадекватні реакції є характерними для засуджених, які мають дефекти психіки.

Організаційно-управлінські віктимологічні детермінанти злочинності у виправних колоніях здебільшого пов'язані з організацією діяльності ДКВС України. Зокрема, практика службових розслідувань за фактами вчинення злочинів у місцях позбавлення волі та наукові дослідження з означеної проблематики свідчать про те, що комплекс причин і умов цих суспільно небезпечних явищ лежить у площині прорахунків адміністрації колоній з питань організації режиму, охорони, нагляду, ОРД та недосконалості реформ, що здійснюються в системі ДКВС з липня 1991 р.

Як встановлено, до організаційно-управлінських віктимологічних детермінант злочинності у виправних колоніях належать:

а) значне перевищення фактичної кількості засуджених до позбавлення волі встановленого лімітом наповнення виправних колоній, що призводить до неповної трудової зайнятості останніх, труднощів їх побутового влаштування, до неможливості охопити всіх осіб виховною, оперативною-профілактичною та іншою роботою з метою їх виправлення. Як було зазначено в доповіді Уряду України за результатами візиту в Україну Європейського Комітету по запобіганню катувань (10-26 вересня 2000 р.), проблема переповнення ускладнюється складною економічною ситуацією в Україні, яка негативно впливає на бюджет виправних колоній [10, 132]. Особливо небезпечна ситуація скла-

лась у СІЗО, в яких щорічно не вистачає місць більш ніж п'яти тисячам ув'язненим під варту. У зв'язку з цим, слід використовувати всі можливості для того, щоб розказати про свої проблеми суспільству - звертатись до державних структур і представників громадськості, залучати журналістів, працювати з прокурорами і суддями. Необхідно докласти максимум зусиль, щоб були почуті аргументи про те, що переповненість колонії - це зло: для системи виконання покарань, для засуджених і суспільства загалом;

б) неукомплектованість деяких відділів і служб УВП висококваліфікованими кадрами, насамперед, соціально-виховного та оперативно-профілактичного спрямування, а також прорахунки в доборі, розстановці, підвищенні кваліфікації кадрів, їх професійної майстерності.

Як свідчить практика, щорічно перед УВП постає така проблема, як некомплект персоналу. Окрім цього, серед особового складу мають місце випадки вчинення злочинів і порушень службової дисципліни. Саме тому для забезпечення нормального функціонування виправних колоній слід подбати про наявність добропорядного, підготовленого й мотивованого персоналу. Зауважують про це і політики, і керівники держави, проте, практика часто буває зовсім іншою - відмінною від декларацій. Дуже часто ігнорують персонал цих колоній та його потреби, і немає підтвержень, що його насправді цінують;

в) відсутність постійної та якісної інформації в адміністрації виправних колоній про негативні явища й процеси, що відбуваються в середовищі засуджених, а головне - про конфліктні криміногенні ситуації - чи неповнота цієї інформації, а також неналежний її облік і особлива оцінка, що обумовлюється переважно незнанням посадовими особами показників криміногенних ситуацій і заходів, які необхідні для прийняття в типових випадках на даний момент, недовіками організаційної роботи щодо забезпечення безпеки, охорони та оперативної роботи;

г) невжиття своєчасних заходів щодо виявлення лідерів серед негативної частини засуджених, авторитетів злочинного середовища, ворогуючих угруповань та щодо "руйнування" їх зсередини, з метою профілактики групових і масових ексцесів, насильницьких злочинів тощо. Отже, не здійснюється цілеспрямована й ефективна робота щодо блокування впливу кримінальної субкультури на середовище засуджених. Водночас історія розвитку цього антисуспільного явища свідчить про те, що звичай адаптуються до змін мікросередовища, тобто ними можна управляти, на них можна впливати, хоча це дуже складний, неоднозначний і тривалий процес.

Технічні віктимологічні детермінанти злочинності у виправних колоніях є наслідком використання застарілої охоронної сигналізації, інженерно-технічних засобів охорони, систем цілодобового стеження за засудженими, їх технічної недосконалості, відсутності необхідної апаратури для перевірки посилок і передач, неналежного догляду за автотранспортом, залізничними вагонами, зокрема спеціальними для перевезення засуджених. Так, згідно з даними деяких дослідників, за часи радянської епохи в Україні було збудовано лише два СІЗО, а будівництво нових колоній здійснюється не за типовими проектами, а на базі колишніх військових частин [11, 34-35]. Така практика призвела до того, що матеріально-технічна

база багатьох установ у зв'язку з недостатнім фінансуванням перебуває в критичному стані й не забезпечує елементарних умов життєдіяльності людей та їх безпеку, включаючи персонал КВУ.

Кримінопенологи виділяють такі зовнішні причини злочинності в місцях позбавлення волі, як:

а) здійснювану засобами масової інформації пропаганду "романтичного" стилю життя професійних злочинців і гастролерів; створення привабливого образу небезпечного злочинця в умовах ізоляції від суспільства, якому все дозволено та який все має, тощо;

б) міжнародні зв'язки професійної, організованої та транснаціональної злочинності, що визначає їх взаємовплив, взаємопроникнення й підтримку, зокрема в місцях позбавлення волі;

в) фінансові, економічні та інші засоби впливу, що вчиняються на будь-яку державу з боку міжнародного співтовариства (так звані "подвійні стандарти", економічні санкції тощо) [12, 310-311].

Як обґрунтовано прийшов до висновку О.М. Джужа та ряд інших науковців, проблема соціально-правового захисту жертв злочинності в місцях позбавлення волі потребує спеціального розгляду та вивчення на всіх рівнях і напрямках - правовому, економічному, виховному та ін. [1, 296-297].

Розгляд цього феномена з кримінологічної позиції, як у багатьох випадках криміногенного фактора, є основним питанням цієї теми в межах кримінологічної науки. Саме тому злочинність у виправних колоніях як складне соціальне явище, що перебуває в багатогранній системі мікросоціальних взаємодій, потребує сукупного вивчення зв'язку "злочин - злочинець - злочинність".

Відповідно до кримінологічної концепції, злочин - це результат взаємодії особистості та середовища. Тому ситуація вчинення злочину як важливий компонент причинного комплексу потребує досконалого вивчення, під час розвитку якої найбільший інтерес серед її учасників викликають ті, які стали об'єктами злочинного посягання - потерпілі, бо саме потерпілий перебуває в безпосередніх стосунках зі злочинцем і вимагає особливої уваги як об'єкт захисту та важливий учасник указаної ситуації.

Таким чином, кримінальна віктимологія вивчає злочинним поведінку під кутом зору зумовленості її якостями потерпілого від злочину (як особистими, так і рольовими), взаємовідносинами зі злочинцем і характером його поведінки.

Матеріали нашого дослідження та дані кримінальної статистики дозволяють дійти висновку, що багато злочинів щодо персоналу виправних колоній певною мірою зумовлені поведінкою самих потерпілих.

Однак, як вірно зауважив О.М. Джужа, цей висновок не може бути використаний для того, щоб вважати потерпілих винуватцями в тому, що вони стали жертвами злочинів. У злочинах винні ті, хто їх вчиняє, за що вони й притягуються до кримінальної відповідальності (хоча міра її нерідко визначається з урахуванням того, яке значення для заподіяння злочину мала поведінка потерпілого) [1, 297].

Крім того, виявлені під час дослідження факти мають значення для розробки особливих засобів протидії злочинності, спрямованих на запобігання таким формам негативної поведінки людини, які можуть мати провокуючий характер для іншої особи та бути водночас небезпечними для неї самої. Саме такі

випадки характерні при поясненні природи злочинів проти особи, які мають місце у виправних колоніях, зокрема щодо персоналу цих КВУ, тому конкретні запобіжні засоби залежно від об'єкта впливу можуть бути поділені умовно на два види:

а) засоби, які повинні бути спрямовані на те, щоб не допустити “рецидиву” провокаційної поведінки з боку тих осіб, які вже були потерпілими у зв'язку з власними негативними діями;

б) інші використовуються для того, щоб виявити потенційних жертв - осіб з-поміж персоналу виправних колоній, поведінка яких може викликати конфліктні криміногенно-віктимологічні ситуації, що об'єктивно переростають у злочин.

Такий підхід щодо дослідження цієї проблеми передбачає не тільки вивчення потерпілих (або потенційних жертв) серед персоналу, що характеризуються негативно, роль яких у генезисі злочину була криміногенною. Він передбачає вивчення й тих жертв (або потенційних жертв), які стали такими або можуть стати, якщо взяти до уваги їх позитивні, з точки зору моралі та права, соціальний статус чи поведінку (службового чи громадського становища) та обов'язки.

Віктимологічний чинник, як обґрунтовано вважає О.М. Джужа, вивчає ці явища в комплексі на трьох рівнях, які співвідносяться між собою як:

- а) злочин у виправних колоніях (одиночне);
- б) злочинність у системі (особливе);
- в) загальна злочинність (загальне).

Щодо першого рівня, то потерпілий при цьому вивчається на індивідуальному рівні як суб'єкт, який своєю поведінкою може вплинути на виникнення наміру в засудженого вчинити рецидив злочину під час відбування покарання або вплинути на механізм його вчинення.

Другий рівень - це вивчення сукупності жертв унаслідок спричинення їм шкоди, заподіяної злочинцями в межах рецидиву злочинів, що мають місце в місцях позбавлення волі.

Третій рівень - це вивчення сукупності жертв і спричиненої їм шкоди злочинами в обсязі всієї рецидивної та загальної злочинності в Україні [1, 298].

Отже, кримінологічна віктимологія як науковий напрям у межах кримінології та запобіжної діяльності у виправних колоніях вивчає:

1) жертву злочину у КВУ на трьох рівнях:

- а) індивідуальному (окреме);
- б) як сукупність жертв у конкретній КВУ (особливе);
- в) як сукупність жертв усієї системи виконання кримінальних покарань (загальне);

2) злочинну поведінку в місцях позбавлення волі, під кутом зору її зумовленості якостями жертви злочину та взаємостосунками зі злочинцем;

3) віктимологічний потенціал у виправних колоніях, його роль у системі детермінант злочинності в місцях позбавлення волі та механізмі злочинної поведінки;

4) організаційно-правові засади, тактичні й методичні підходи до проведення віктимологічної профілактики у виправних колоніях.

Як засвідчили результати дослідження, жертвами злочинів у виправних колоніях стають особи з ознаками:

а) соціально-демографічного характеру та соціального статусу;

б) соціально-правовими характеристиками (тобто властивостями виступати “мішенню” для злочинця

або неспроможності суттєво протистояти злочинним посяганням) [1, 305].

Відповідно до класифікації жертв злочинів у виправних колоніях за соціально-демографічними ознаками та соціальним статусом, що здійснена науковцями, серед них можна виділити такі:

- на особистому (фізичному) рівні - особа потерпілого, з-поміж персоналу колонії, особа потерпілого іншого громадянина;

- на рівні соціальної спільноти - інтегрована спільнота працівників - частина, служба, відділ; виправна колонія як юридична особа і як спільнота людей; кримінально-виконавча система загалом.

Стосовно класифікації жертв злочинів у виправних колоніях за соціально-правовими ознаками, то вони поділяються на:

а) офіційно визнаних жертв (їх входження у офіційну статистику та звітність; відносно них має місце соціально-правова реакція щодо захисту їх прав і здійснення профілактичних засобів), при цьому виділяються - потерпілі вперше та “рецидивна жертва”;

б) латентні жертви злочину та її різновиди, коли:

- жертва сама утримує в таємниці злочинні дії стосовно неї;

- не може довести до офіційних органів указаних злочинних дій;

- наявність жертви приховується відповідними посадовими особами [1, 305].

Класифікація жертв злочинів у виправних колоніях за ознакою віктимності як спроможності сприяння злочинним діям, тобто наявності “віктимогенної деформації”, науковцями здійснена на:

1) особистісному (фізичному) рівні, що передбачає сукупність якостей особи та її соціального статусу (статична характеристика якостей потерпілого та динамічна-рольова характеристика під час взаємодії); вона може бути як позитивною, так і негативною;

2) на соціальному рівні, де можна зазначити ознаки: “професійної віктимності”, безособової віктимності; віктимності як властивості, обумовленої виконанням соціальних функцій, що утворює специфічні стосунки, які сприяють злочинній поведінці у виправних колоніях.

Сукупність названих властивостей потерпілих становить певну базу формування “віктимологічного потенціалу” у виправних колоніях [1, 306], що, без сумніву, слід враховувати при розробці заходів оперативно-розшукового запобігання злочинам.

При цьому потерпілими від злочинів серед персоналу виправних колоній стають, як свідчить практика, як атестовані працівники, так і вільнонаймані особи. З боку цієї категорії потерпілих мають місце характерні порушення стосунків із засудженими з різних підстав: від дрібних порушень морально-етичних норм до порушення кримінального закону (наприклад, дії, пов'язані зі вступом у недозволені зв'язки із засудженими; пронесення заборонених для використання засудженим предметів). Саме така категорія осіб, що втягнута в протиправні дії, являє собою “потенційну” жертву з боку негативної частини засуджених. Крім того, можуть бути відхилення стосунків, що пов'язані з неправомірною поведінкою персоналу цих КВУ (погрози, образи, зокрема фізичного характеру, приниження людської гідності тощо).

Таке масове соціальне відхилення, як недозволені

зв'язки із засудженими з боку персоналу виправних колоній, підвищує рівень його активності, тобто спроможності ставати "мішенню" для злочинних посягань з боку засуджених у ситуаціях, коли обціані доручення останніх не були виконані цими працівниками.

Найбільш типовими обставинами, за яких представники персоналу виправних колоній стають потерпілими, є:

- 1) недостатня професійна підготовка;
- 2) невміння поводити себе в конкретній (зокрема екстремальній) ситуації;
- 3) нездатність орієнтуватися в складній обстановці;
- 4) недооцінка небезпеки злочинних посягань;
- 5) недостатня правова та оперативна підготовка;
- 6) низький культурний і моральний рівень, т. ін. [1, 313].

Таким чином, на особистісному рівні під час аналізу віктимологічного потенціалу необхідно враховувати властивості особи, на ґрунті яких вона формується, тобто:

- 1) біологічні властивості;
- 2) відсутність захисних механізмів;
- 3) властивості, які людина придбала в процесі специфічних соціальних стосунків;
- 4) властивості, що формуються під впливом економічного та правового становища особи тощо.

Важливу роль у визначенні віктимологічного потенціалу та його нейтралізації відіграє рівень професійної підготовки персоналу виправних колоній. Особисті та професійні якості персоналу зазвичай перебувають у прямому зв'язку та залежності від тих ситуацій, під час яких ці особи стають жертвами злочинів.

Отже, віктимологічний потенціал доповнює криміногенний потенціал злочинцеві та ситуації, в якій він діє, що полегшує можливість певному суб'єкту вчинити злочин, а залежно від ролі жертви, регуляції її поведінки (позитивної, негативної, нейтральної) певною мірою залежать і наслідки злочину.

Тому під час визначення питання: "Чому вчиняється злочин у виправних колоніях?" слід брати до уваги розглянутий віктимологічний фактор, його місце і роль у криміногенній системі детермінант і вплив на стан злочинності в цих колоніях. Водночас під час організації запобіжної діяльності та її складової - оперативнорозшукового запобігання - необхідно приділяти увагу нейтралізації об'єктивних і суб'єктивних факторів криміногенно-віктимологічного характеру та зниженню рівня віктимізації, стану віктимності, завдяки чому можна досягнути зменшення рівня віктимологічного потенціалу й збільшення захисних можливостей від злочинних посягань у місцях позбавлення волі, забезпечити безпеку особового складу та засуджених, підтримувати законність і правопорядок у виправних колоніях [1, 315].

Література

1. Кримінологічна віктимологія: Навчальний посібник / Є.М. Моїсєєв, О.М. Джужа, В.В. Василевич та ін.; за заг. ред. О.М. Джужі. - К.: Атіка, 2006. - 352 с.
2. Минская В.С. Криминологическое и уголовно-правовое значения поведения потерпевших // Вопросы борьбы с преступностью: Сб.-М., 1972. - Вып. 16. - С. 14-18.
3. Дані Державної пенітенціарної служби України. - [Електронний ресурс]: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi/>
4. Інформаційний бюлетень про діяльність підрозділів охорони, нагляду і безпеки кримінально-виконавчих установ у 2008 році. - К.: Державний департамент України з питань виконання покарань, 2009. - № 1314 / Лл.-12 бер. - 56 с.
5. Інформаційний бюлетень про діяльність підрозділів охорони, нагляду і безпеки кримінально-виконавчих установ у 2009 році. - К.: Державний департамент України з питань виконання покарань, 2010. - Кн. 2. - 58 с.
6. Інформаційний бюлетень про діяльність підрозділів охорони, нагляду і безпеки кримінально-виконавчих установ у 2010 році. - К.: Державна пенітенціарна служба України, 2011. - Кн. 2. - 64 с.
7. Забезпечення прав і свобод людини в пенітенціарних закладах // Стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні: Доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. - К.: Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, 2004. - С. 278-308.
8. Потерпілий від злочину: міждисциплінарне правове дослідження / За заг. ред. Ю.В. Бауліна, В.І. Борисова. - Х.: Вид-во Кроссруд, 2008. - 367 с.
9. Аналіз стану здійснення судочинства судами загальної юрисдикції в 2009 р. // Вісник Верховного Суду України. - 2010. - № 5(117). - С. 20-35.
10. Предупреждение пыток в Украине: Доклады Комитета Совета Европы по предупреждению пыток по итогам визита в Украину делегации Комитета в 1998, 1999 и 2000 гг. и ответы Правительства Украины на эти доклады. - 2-е изд., исправ. и допол. - Донецк: Донецкий Мемориал, 2003. - 252 с.
11. Пташинський О.Б. Пенітенціарна система України: Монографія. - К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. - 204 с.
12. Старков О.В. Основы криминологии / О.В. Старков // Преступность среди социальных подсистем. Новая концепция и отрасли криминологии / [под ред. Д.А. Шестакова.] - СПб.: Изд-во "Юрид. центр Пресс", 2003. - С. 305-349.

Лопоха В.В.,

*прокурор Луцького району Волинської області,
здобувач кафедри криминології та кримінально-
виконавчого права НАВС*
Надійшла до редакції: 13.12.2014

УДК343.85:351.743

СКЛADOBІ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ОВС

Мишко В. В.

Розглянуто дискусійні питання оперативнорозшукового запобігання злочинам.

Ключові слова: профілактика; злочини; запобігання; попередження.

Рассмотрены дискуссионные вопросы оперативно-розыскного предотвращения.

Ключевые слова: профилактика; преступления; пресечение, предупреждение.